

**PEDAGOGICKÉ VZDELÁVANIE VYSOKOŠKOLSKÝCH
UČITEĽOV VO VEDECKO - VÝSKUMNEJ ČINNOSTI
KIPP MTF STU V BRATISLAVE**

**PEDAGOGICAL EDUCATION OF THE UNIVERSITY
TEACHERS IN RESEARCH ACTIVITIES
OF THE DEPARTMENT OF ENGINEERING PEDAGOGY
AND PSYCHOLOGY OF MTF STU IN BRATISLAVA**

Mariana KUNDRÁTOVÁ, Roman HRMO

Autori: Ing. Mariana Kundrátová, CSc., Ing. Roman Hrmo, PhD.

Pracovisko: Katedra inžinierskej pedagogiky a psychológie,

Materiálovotechnologická fakulta STU

Adresa: Laurinská 14, 811 01 Bratislava, Slovensko

Tel.: 00421 2 54432625, Fax: 00421 2 54431730

E-mail: kundrato@cvtstu.cvt.stuba.sk, hrmo@cvtstu.cvt.stuba.sk

Abstract

The paper introduces importance of the university teachers' education in the field of pedagogy as a factor influencing quality and competitive ability of the University. At the same time it points out to necessity of solving the points at issue by competent authorities of universities and Ministry of Education.

Príspevok prezentuje význam pedagogického vzdelávania vysokoškolských učiteľov ako činiteľa, ovplyvňujúceho kvalitu a konkurencieschopnosť vysokej školy. Zároveň upozorňuje na naliehavosť riešenia tejto problematiky zo strany kompetentných pracovníkov vysokých škôl a ministerstva školstva.

Key words

education, science, research, pedagogical competency, distance education, teaching, selfstudy

vzdelávanie, veda, výskum, spôsobilosť pedagogická, vzdelávanie dištančné, učenie, samoštúdium

Úvod

Je známa skutočnosť a stále platí, že kvalita vzdelávania závisí predovšetkým od kvality pedagogického zboru. Nie je dôvod si myslieť, že na vysokej škole by to malo byť inak. Pravda je však taká, že kvalifikačné kritériá, teoretické aj praktické, ktoré zabezpečujú kvalitu pedagogickej činnosti chýbajú. Formuláciu inžiniersko-pedagogického kvalifikačného profilu

učiteľov technických univerzít považujeme za nezbytnú, podobne ako ich zodpovedajúcu pedagogicko-psychologickú prípravu.

Spoločenské východiská

V materiály Komisie pre tvorbu koncepcie rozvoja vysokých škôl, vymenovanej ministrom školstva v júni 1999, sa okrem iného uvádza: „Sekundárnym, ale pritom veľmi vážnym, problémom je aj neexistencia systému pre ďalšie vzdelávanie vysokoškolských učiteľov, najmä pokiaľ ide o zdokonaľovanie ich pedagogickej činnosti. Všetko to vedie v podmienkach slovenských vysokých škôl k odbornej a pedagogickej priemernosti.“ V návrhu koncepcie sa ďalej konštatuje: „Väčšina mladých učiteľov na vysokých školách sú absolventmi nepedagogických študijných programov a v súčasnosti nie je k dispozícii žiadny systém ďalšieho vzdelávania, ktorým by sa mohli doprofilovať pre povolanie vysokoškolského učiteľa. Takýto systém treba pripraviť.“

Potreba ďalšieho vzdelávania vysokoškolských učiteľov bola zdôraznená aj v „Národnom programe výchovy a vzdelávania „KONŠTANTÍN“, ktorý pripravila expertná skupina menovaná ministrom školstva v júni 1994, ako aj v projekte MILÉNIUM v roku 1999, a ďalších. Kritické stanovisko k pedagogickej príprave vysokoškolských učiteľov vyjadrili autori Návrhu systému vzdelávania pedagogických pracovníkov v SR [1], ktorí píšú: *“Pedagogickí pracovníci vysokých škôl a pracovníci pôsobiaci v správe školstva sa v oblasti pedagogiky nevzdelávajú vôbec. Vysokoškolskí učitelia, ktorí nie sú absolventmi učiteľských fakúlt (napr. inžinieri, lekári), nemajú dokonca žiadnu pedagogickú kvalifikáciu a aj bez nej môžu dosiahnuť najvyššie vedecko-pedagogické hodnosti...”*

Problematika pedagogickej prípravy vysokoškolských učiteľov nie je nová. Zaoberali sa ňou niektoré vysoké školy už v minulosti, napr. FFUK v Bratislave, kde vznikla Katedra vysokoškolskej pedagogiky, na Katedre pedagogiky SVŠT sa zaviedlo trojsemestrové záujmové štúdium vysokoškolskej pedagogiky pre mladších asistentov, špecializované štúdium vysokoškolskej pedagogiky pre starších učiteľov, rôzne krátkodobé formy pedagogického vzdelávania na ďalších vysokých školách. Ministerstvo školstva SSR v súlade so zákonom č.39/80 Zb. o vysokých školách osobitnou úpravou z júna 1983 vytvorilo *rámcový systém ďalšieho zvyšovania kvalifikácie učiteľov vysokých škôl*. Jeho súčasťou bola aj pedagogicko - psychologická príprava, ktorá sa začala realizovať v roku 1984 v dvoch formách:

1. štúdium základov pedagogiky vysokej školy,
 2. špecializované štúdium pedagogiky vysokej školy,
- ktoré organizoval Ústav rozvoja vysokých škôl SSR s odbornou garanciou Filozofickej fakulty UK v Bratislave, prostredníctvom jej Katedry pedagogiky VŠ, resp. UPJŠ Košice.

V roku 1990 bol však celoštátny systém zvyšovania kvalifikácie vysokoškolských učiteľov zrušený a v súčasnosti sa pedagogicko-psychologická príprava učiteľov vysokých škôl uskutočňuje sporadicky na základe iniciatívy niektorých vysokých škôl, fakúlt a najmä katedier pedagogiky a psychológie.

My sme samozrejme presvedčení o dôležitosti a potrebe pedagogickej kompetentnosti vysokoškolských učiteľov, a technikov obzvlášť, preto aktivity Katedry inžinierskej pedagogiky a psychológie MTF STU, tak pedagogické ako aj výskumné, sú v posledných rokoch orientované práve do tejto oblasti.

Katedra inžinierskej pedagogiky a psychológie pripravila v rámci záujmového štúdia Základov vysokoškolskej pedagogiky 482 učiteľov a v rámci špecializovaného štúdia VŠ pedagogiky 458 učiteľov všetkých fakúlt bývalej SVŠT. Túto tradíciu pedagogicko-psychologickej prípravy učiteľov Slovenskej technickej univerzity v Bratislave obnovila v roku 1998, kedy začala riešiť grantovú úlohu VEGA s názvom *Pedagogické vzdelávanie učiteľov - inžinierov podľa európskych štandardov*. Cieľom riešenia tejto úlohy bolo vytvorenie a overenie kurikula pre pedagogicko - psychologickú prípravu učiteľov STU, zodpovedajúceho požiadavkám Medzinárodnej spoločnosti pre inžiniersku pedagogiku IGIP so sídlom v Klagenfurte.

Ťažiskom bolo experimentálne overenie efektívnosti Kurzu vysokoškolskej pedagogiky pre učiteľov-inžinierov na Slovenskej technickej univerzite (STU) v Bratislave, ktoré realizovala Katedra inžinierskej pedagogiky a psychológie Materiálovo-technologickej fakulty. Na jeho základe ponúkla táto katedra prostredníctvom Inštitútu celoživotného vzdelávania STU 204-hodinový kurz pod názvom „Pedagogické štúdium vysokoškolských učiteľov“ všetkým fakultám STU.

Učítelia, najmä z Materiálovo-technologickej, ale aj Strojníckej fakulty STU prejavili o toto štúdium mimoriadny záujem, preto sme v máji 1999 otvorili jeho prvý ročník. Uvedomujeme si, že tento záujem bol motivovaný nielen pozitívnym ohlasom na jeho experimentálny beh, ale najmä tým, že práve vedenie Materiálovo- technologickej fakulty STU stanovilo absolvovanie pedagogického štúdia ako jedno z kritérií odborného rastu a finančného ohodnotenia svojich učiteľov

Štúdium bolo organizované tak, aby nenarúšalo pedagogický proces na fakultách, teda prednášky a semináre prebiehali v blokoch v čase mimo semestra. Účastníci mali k dispozícii učebné texty, vytvorené v rámci riešenia spomínanej grantovej úlohy. Na prednáškach a seminároch vystupovali účastníci mimoriadne aktívne, takže všetky stretnutia sa niesli v duchu živých diskusií a samostatných aktívnych činností. Aj keď štruktúra účastníkov si vyžadovala často individuálny prístup zo strany lektora, pozitívne sa javí skutočnosť, že veľmi spontánne dochádzalo k „sociálnemu učeniu“, keď skúsení učítelia odovzdávali skúsenosti mladším kolegom a takáto kolegiálna atmosféra sa vytvorila aj medzi lektormi a účastníkmi. To samozrejme neznižovalo kvalitu štúdia, ani požiadavky na frekventantov, pretože ich plnenie bolo overované jednak priebežne kontrolou splnenia cieľov jednotlivých predmetov (napr. konštrukcia didaktických testov pre príslušný odborný predmet, modelová príprava na vyučovaciu jednotku, sformulovanie operacionalizovaných cieľov prednášky, cvičenia ap.), a jednak záverečnými testami z inžinierskej pedagogiky a psychológie a videozáznamom z mikrovýstupu každého frekventanta, v ktorom prezentoval ľubovoľnú tému z obsahu vyučovaného odborného predmetu. V januári 2000 sa uskutočnilo záverečné kolokvium, ktorého sa zúčastnili a úspešne absolvovali všetci účastníci. Jeho ťažiskom bola analýza videozáznamov z hľadiska pedagogického, psychologického a didaktického, a to jednak účastníkom samým, skupinou účastníkov a členmi trojčlennej komisie. Po splnení podmienok úspešného ukončenia absolventi získali Osvedčenie o absolvovaní Pedagogického štúdia pre vysokoškolských učiteľov v rozsahu 204 hodín.

Perspektívy pedagogického vzdelávania učiteľov STU v aktivitách KIPP

Požiadavky 3. tisícročia sa nepochybne musia odrážať aj v pedagogickom vzdelávaní učiteľov- inžinierov. Koncepcia ich prípravy by mala byť orientovaná na budúcnosť formou kontinuálneho celoživotného vzdelávania, viac hodnotovo orientovaná, viac orientovaná na prax, internacionálna a mnohotvárna. To sa musí odrážať aj v inovácii jej obsahovej i procesuálnej stránky.

Na tieto požiadavky sme reagovali jednak vytvorením a overením takého modelu učebného plánu pedagogického štúdia učiteľov STU, ktorý by zodpovedal európskym štandardom v rámci riešenia už spomínanej grantovej úlohy, a jednak zameraním ďalších výskumných aktivít na moderné formy a metódy výučby v tomto štúdiu, ktoré by vyhovovali frekventantom kurzu. Preto najmä problémy dištančného vzdelávania sa stali spoločným menovateľom výskumných aktivít pracovníkov katedry.

Presvedčenie, že politika celoživotného vzdelávania v SR má vychádzať z princípov vzdelávania vo vyspelých krajinách Európy nás viedlo k pokusom o využitie možností, ktoré pre rozvoj pedagogického vzdelávania vysokoškolských učiteľov ponúkajú programy medzinárodnej spolupráce alebo nadácie.

Po neúspešnom pokuse o realizáciu projektu v rámci medzinárodného programu LEONARDO DA VINCI s názvom „*Inovácia kurikula pedagogického vzdelávania študentov a absolventov inžinierskeho štúdia*“, ktorého cieľom bola:

1. tvorba kurikula pre celoživotné pedagogicko-psychologické vzdelávanie inžinierov – technikov medzinárodne akceptovateľného a kompatibilného v zúčastnených krajinách, ktorými boli Holandsko a Taliansko, ale aj v ostatných krajinách EÚ,
 2. Tvorba študijných materiálov pre samoštúdium a dištančné vzdelávanie, a to v podobe učebných textov pre samoštúdium až po ich počítačovú prezentáciu,
- sme sa zamerali na inováciu metód a foriem pedagogického vzdelávania vysokoškolských učiteľov. Sme zástancami veľmi postupného prechodu na samoštúdium a dištančnú formu štúdia a za ťažisko tohto procesu naďalej považujeme tvorbu takých učebných textov, ktoré by zodpovedali subjektívnym a objektívnym kritériám ich efektívnosti, zabezpečovali akademickú úspešnosť všetkých študujúcich, boli kompatibilné so študijnými materiálmi iných pracovísk, pripravujúcich učiteľov technických predmetov, boli prístupné v dostatočnom množstve a v neposlednom rade boli akceptované medzinárodne. Toto pre nás zostáva prioritou, aj keď nepopierame optimizmus a aj nutnosť perspektívneho využitia moderných technológií vzdelávania.

Dokladom toho je aj *Projekt na prepracovanie kurzu Pedagogické štúdium VŠ učiteľov do dištančnej on-line formy* ktorý sme v júli roku 2000 predložili Open Society Foundation (Nadácia otvorenej spoločnosti) v rámci programu IDEP (Internet Distance Education Program). Jeho cieľom je prepracovanie dvoch nosných predmetov (Inžinierska pedagogika a Psychológia) Pedagogického štúdia vysokoškolských učiteľov do dištančnej on-line formy. Tento projekt bol schválený a jeho úspešné riešenie bolo skončené v roku 2002 záverečným kolokviom frekventantov.

Na pedagogicko-psychologickú prípravu vysokoškolských učiteľov je zameraný aj projekt grantovej úlohy E-learning vedúcich pracovníkov STU, ktorý vyšiel z našich doterajších skúseností a presvedčenia, že nutnou, aj keď nie postačujúcou podmienkou realizácie a rozvoja pedagogického vzdelávania vysokoškolských učiteľov, je zmena postoja vedúcich pracovníkov fakúlt STU (až po úroveň vedúcich katedier) k tomuto vzdelávaniu. K zmene tohto postoja povedie, podľa nášho názoru, ich vlastná skúsenosť so získavaním pedagogickej spôsobilosti. Preto im v rámci riešenia spomínanej úlohy chceme takéto štúdium pripraviť. Ako sekundárny produkt a východisko pre obsahové zameranie štúdia očakávame, že sa nám podarí zmapovať situáciu v oblasti pedagogickej kvalifikovanosti pracovníkov STU, zistiť názory a postoje učiteľov a akademických funkcionárov STU k potrebe pedagogického vzdelávania vysokoškolských učiteľov, úroveň a kvalitu ich motivácie k takémuto druhu štúdia, urobiť „marketing“ prípadných požiadaviek na jeho obsah, proces a organizáciu. Veríme, že takýto prieskum prinesie pracovníkom fakúlt STU podnety na zamyslenie a rozvoj tejto, v poslednom období zanedbávanej, oblasti skvalitňovania svojej činnosti.

Záver

V príspevku sme chceli zdôrazniť význam pedagogického vzdelávania vysokoškolských učiteľov ako činiteľa, ovplyvňujúceho kvalitu a konkurencieschopnosť vysokej školy, upozorniť na naliehavosť riešenia tejto problematiky, ktorá vyžaduje a zaslúži si podporu kompetentných pracovníkov vysokých škôl a ministerstva školstva. Nemožno sa spoliehať len na uvedomelosť a záujem učiteľov, či sporadické aktivity príslušných katedier, ale viesť diskusiu, a doviest' ju do realizácie, s vedením fakúlt, vysokých škôl, ministerstvom, ústiacu do kvalifikačnej požiadavky pedagogickej spôsobilosti vysokoškolských učiteľov a jej legislatívnej úpravy.

Literatúra:

- [1] KUNDRÁTOVÁ, M. Trends in pedagogical education of engineers- teachers at department of engineering pedagogy and psychology STU Bratislava. In *LUST AM LEHREN. Referate des 30. Internationales symposiums „Ingenieurpädagogik 2001“*. Alsbach: Leuchtturm-Verlag, Klagenfurt: 2001, s. 421-424.
- [2] KUNDRÁTOVÁ, M. Dištančné pedagogické on-line štúdium vysokoškolských učiteľov. In *XIV DIDMATECH 2001, medzinárodná vedecká konferencia*. Radom: Politechnika Radomska, Poľsko: 2001, s. 551-553. ISBN 83-7204-221-7.
- [3] KUNDRÁTOVÁ, M., HRMO, R. Pedagogical study of University teachers. In *Proceedings of the 2nd International Conference VIRTUAL UNIVERSITY*. Bratislava: STU, 2001, s. 155 – 164.
- [4] KUNDRÁTOVÁ, M., HRMO, R., MIŠTINA, J. *Implementing multimedia into pedagogical of university teachers at the Slovak university of technology*. In *USING TECHNOLOGY IN OPEN AND DISTANCE LEARNING: Proceedings of the 2 Internatoinal DETECH Workshop*. Maribor: Univerzita V Mariboru, 2001, s. 123-128.
- [5] Kundraťová, M. Pedagogické vzdelávanie učiteľov-inžinierov podľa európskych štandardov. In *Modernizace výuky v technicky orientovaných oborech a předmětech. Medzinárodná odborná vedecká konferencia*. Olomouc: UP, 1999, S. 73-75. ISBN 80-244-0051-0.